

Бублій Максим Петрович,

к. держ. упр., доц., доцент кафедри економіки праці та управління персоналом,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0003-1060-6404

УДК 351.87

doi: 10.34213/tp.19.01.11

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ РЕГІОНАЛЬНИХ МОРСЬКИХ ПОРТОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Узагальнено теоретичні основи державного управління інвестиційними ресурсами регіональних морських портів, визначено алгоритм цього процесу. Запропоновано структуру механізму державного управління інвестиційними ресурсами регіональних морських портів, що включає чотири основних елементи: державно-правове регулювання; ринковий механізм регулювання; внутрішній механізм та систему методів управління. Визначено мету, основні принципи, функції та методи державного управління інвестиційними ресурсами регіонального морського портів.

Ключові слова: морський порт, державне управління, інвестиційні ресурси, інвестиційний потенціал, регіональний морський портів комплекс.

Постановка проблеми. Важливу роль у державному управлінні конкурентоспроможністю регіональних морських портів відіграє ефективне управління формуванням та використанням їхніх інвестиційних ресурсів.

Успішність реалізації державної інвестиційної політики у сфері портів, спрямованої на ліквідацію диспропорцій і зміцнення регіональної компоненти, безпосередньо залежить від фінансового забезпечення, розширення кола учасників інвестиційного процесу. Стає очевидним, що забезпечення конкурентоспроможності на тлі загального економічного зростання можливе лише при нарощуванні та ефективному використанні інвестиційного потенціалу регіональних морських портів. У зв'язку з цим однією з важливих проблем є дослідження державного управління інвестиційними ресурсами розглянутих об'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і прикладних проблем державного управління морськими портами в сучасній літературі присвячено праці таких вчених, як В. Вінніков [1], Л. Дем'янченко [2], Ю. Драпайло [3], О. Качний [4], О. Кібік [3], С. Ківалов [5], В. Котлубай [7], С. Онищенко [8], О. Подцерковний [3], Ю. Ульянов [9; 10] та ін. Широкий спектр робіт в області економіки і державного управління присвячено глибокому вивченню окремих складників морських портів, однак немає досліджень, що розглядають державний вплив на формування конкурентних переваг не окремих морських портів, а інтегрованих структур – регіональних морських портів комплексів.

Метою статті є узагальнення теоретичних основ державного управління інвестиційними ресурсами регіональних морських портів та надання пропозицій з удосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне управління формуванням і використанням інвестиційних ресурсів на всіх рівнях управління відіграє пріоритетну роль у забезпеченні економічного зростання та

конкурентоспроможності. Подібна закономірність простежується і в сегменті портових послуг.

Як основний показник, що характеризує економічне зростання та конкурентоспроможність регіонального морського портового комплексу, доцільно використовувати зростання обсягу доходів, який відповідно до кон'юнктури ринкового попиту вимагає збільшення виробничо-економічного потенціалу порту шляхом інвестування в реальні активи. Таким чином, зростання активів є характеристикою економічного зростання і, як наслідок, конкурентоспроможності з майнових позицій. Відповідно до інтересів власників регіонального морського портового комплексу зростання доходів і активів за умови випереджальних темпів зростання доходів над витратами є умовою збільшення їхнього капіталу. Збільшення власного капіталу є важливим індикатором фінансово-економічного зростання організації – регіональних морських портових комплексів.

У процесі дослідження виникла необхідність уточнення понять інвестиційні ресурси та інвестиційний потенціал з метою використання їх для обґрунтування конкурентних переваг.

Під інвестиційними ресурсами розуміються майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності [9, с. 65].

Під інвестиційним потенціалом розуміється здатність регіонального морського портового комплексу забезпечити досягнення стратегічних цілей на основі оптимального формування та використання інвестиційних ресурсів за умови повного й ефективного використання чинників, що на нього впливають [8, с. 51].

Таким чином, інвестиційні ресурси послугують джерелом формування інвестиційного потенціалу і роблять істотний вплив на економічне зростання, яке є визначальним фактором забезпечення конкурентоспроможності регіональних морських портових комплексів.

Прибуток є результатом використання інвестиційних ресурсів та, водночас, систематично відтворюваним внутрішньофірмовим джерелом формування інвестиційних ресурсів. Таким чином, збільшення інвестиційних ресурсів забезпечує економічне зростання і конкурентоспроможність регіонального морського портового комплексу як суб'єкта господарювання.

Важливо розглядати механізм державного управління формуванням і використанням інвестиційних ресурсів в інтеграції з організаційно-економічними і соціальними завданнями розвитку регіональних морських портових комплексів. Необхідно забезпечити виділення достатнього обсягу ресурсів при повному використанні інвестиційного потенціалу.

Під державним управлінням інвестиційними ресурсами розуміється процес планування, організації, мотивації, координації, регулювання та контролю в галузі формування й використання цього виду ресурсів, необхідних для досягнення цілей забезпечення конкурентоспроможності регіональних морських портових комплексів [7, с. 35]. Це складний комплекс заходів, у якому завдання інвестиційного характеру взаємопов'язані і взаємозумовлені з експлуатаційними, фінансовими та ринковими завданнями. Тому необхідно задіяти механізм державного управління всіма аспектами діяльності комплексу: виробничої, фінансової, інвестиційної на стратегічному і тактичному (оперативному) рівні.

Алгоритм процесу державного управління інвестиційними ресурсами регіонального морського портового комплексу включає дев'ять укрупнених блоків:

- визначення стратегічних цілей державного управління інвестиційними ресурсами регіонального морського портового комплексу;
- дослідження чинників, що істотно впливають на формування та використання інвестиційних ресурсів регіонального морського портового комплексу;
- оцінювання стану та величини інвестиційних ресурсів регіонального морського портового комплексу;
- обґрунтування перспективних стратегічних напрямів реалізації інвестиційних ресурсів регіонального морського портового комплексу;
- аналіз інвестиційних можливостей регіонального морського портового комплексу;
- залучення інвестиційних ресурсів для розвитку регіонального морського портового комплексу;
- розподіл інвестиційних ресурсів за внутрішньофірмовими цільовими програмами розвитку регіонального морського портового комплексу;
- розроблення системи організаційно-економічних заходів із забезпечення реалізації інвестиційних ресурсів регіонального морського портового комплексу;
- оцінка ефективності реалізації інвестиційних ресурсів регіонального морського портового комплексу.

Успішний розвиток конкурентоспроможності регіональних морських портових комплексів залежить від формулювання системи чітких стратегічних цілей діяльності, що повинна забезпечувати формування достатньої величини інвестиційних ресурсів і високорентабельне використання, що і характеризує інвестиційний потенціал [2, с. 21].

Головною кінцевою метою державного управління інвестиційними ресурсами є забезпечення конкурентоспроможності регіональних морських портових комплексів. Відповідно, з урахуванням системного підходу формується під впливом ендогенних і екзогенних факторів такі основоположні цілі державного управління інвестиційними ресурсами:

- збільшення інвестиційних ресурсів;
- підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів.

Ендогенні фактори інвестиційних ресурсів визначаються умовами функціонування внутрішнього середовища, тобто самим регіональним морським портовим комплексом, і, як наслідок, відрізняються високим ступенем керованості з боку внутрішньофірмового менеджменту. Екзогенні фактори зумовлені впливом зовнішнього середовища і тому багато в чому залежать від державного управління і меншою мірою піддаються управлінню на рівні регіонального морського портового комплексу.

Дослідження факторів інвестиційного потенціалу зумовлює облік економіко-правових умов функціонування регіонального морського портового комплексу та можливої зміни їх у перспективному періоді. Після оцінювання стану та величини інвестиційних ресурсів необхідно обґрунтувати стратегічні напрями їхньої реалізації та оцінити інвестиційні можливості регіонального морського портового комплексу. Отримані результати слід зіставити з величиною внутрішніх джерел формування інвестиційних ресурсів і

визначити їхній необхідний додатковий зовнішній обсяг, який можливо буде залучити. Після того як резерв формування інвестиційних ресурсів вичерпано, необхідно розподілити потенційні інвестиційні ресурси за найбільш привабливими, з економічної точки зору, цільовими програмами. Розроблення системи організаційно-економічних заходів із забезпечення реалізації інвестиційних ресурсів дозволить підвищити ефективність їхнього використання, що в наступних періодах приведе до збільшення величини сформованих інвестиційних ресурсів. Завершальним етапом у державному управлінні інвестиційними ресурсами є оцінювання ефективності їхньої реалізації, що включає оцінку ефективності і ступеня формування й використання інвестиційних ресурсів у звітному періоді.

Державне управління інвестиційними ресурсами підпорядковано дії певного економічного механізму, основу якого складає взаємозв'язок його елементів, що забезпечують процес розроблення й реалізації управлінських рішень у сфері формування й використання інвестиційних ресурсів регіонального морського портового комплексу [1, с. 48].

Структура механізму управління інвестиційними ресурсами регіонального морського портового комплексу включає чотири основних елементи: державно-правове регулювання; ринковий механізм регулювання; внутрішній механізм управління інвестиційними ресурсами; систему методів державного управління інвестиційними ресурсами регіонального морського портового комплексу.

Державне нормативно-правове регулювання діяльності регіональних морських портових комплексів проявляється у формі прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють виробничу, фінансову та інвестиційну діяльність [3, с. 85]. Це є одним із напрямів реалізації внутрішньої та зовнішньої економічної політики держави в царині підвищення інвестиційного потенціалу регіонального морського портового комплексу і, як наслідок, конкурентоспроможності.

Ринковий механізм регулювання господарської діяльності регіонального морського портового комплексу формується у сфері фрахтового, товарного і фінансового ринків у розрізі окремих їхніх видів і сегментів. Попит і пропозиція на зазначених ринках формують, навіть в умовах державного регулювання, рівень тарифів на портові послуги, а також рівень цін на ресурси, необхідні для здійснення оперативної, фінансової й інвестиційної діяльності регіонального морського портового комплексу. У міру розвитку ринкових відносин роль ринкового механізму регулювання інвестиційних ресурсів регіональних морських портових комплексів буде зростати.

Внутрішній механізм управління інвестиційними ресурсами регіональних морських портових комплексів формується всередині самої організації, відповідно регламентуючи ті чи інші управлінські рішення. Зокрема, низка аспектів діяльності регіональних морських портових комплексів регулюється вимогами їхніх статутів. Окремі з них регламентуються розробленими в організаціях цільовими програмами, положеннями та іншими нормативно-розпорядчими документами.

Оскільки будь-який господарський суб'єкт об'єктивно є інтегрованим в економічний простір систем більш високого рівня, то, як наслідок, внутрішній механізм його функціонування буде формуватися під впливом системотворчих механізмів мікроекономічного рівня. Таким чином, ринкове і державне

регулювання зумовлюють специфіку внутрішньофірмового управління інвестиційними ресурсами регіонального морського портового комплексу.

Система державного управління інвестиційними ресурсами регіонального морського портового комплексу є складовою частиною процесу державного управління в цілому та являє собою сукупність підсистем, що відбивають різні сторони менеджменту інвестиційних ресурсів, а також принципів, методів, функцій управління та умов функціонування (факторів); є спрямованою на досягнення цілей організації [4, с. 35].

Така система включає дві підсистеми:

- управління формуванням інвестиційних ресурсів регіонального морського портового комплексу;
- управління використанням інвестиційних ресурсів.

Кожна із зазначених підсистем, у свою чергу, також складається з підсистем, розмежованих за видами джерел формування інвестиційних ресурсів – внутрішнім і зовнішнім.

Процес державного управління інвестиційними ресурсами охоплює функції:

- планування величини, структури джерел формування інвестиційних ресурсів, напрямів і способів використання їх;
- організації процесів формування та використання інвестиційних ресурсів;
- регулювання і координації цих процесів;
- мотивації персоналу;
- обліку операцій, пов'язаних зі здійсненням процесів формування та використання інвестиційних ресурсів;
- контролю встановлених параметрів.

Об'єктами управління є фактори, що впливають на інвестиційні ресурси регіонального морського портового комплексу.

В основу системи державного управління інвестиційними ресурсами закладено основоположні принципи:

- комплексність – управління формуванням і використанням інвестиційних ресурсів пов'язано з усіма аспектами діяльності регіонального морського портового комплексу [10, с. 129];
- безперервність – виконання необхідних процедур на всіх етапах;
- багаторівневність – закріплення відповідальності за формування та використання інвестиційних ресурсів за рівнями управління;
- перспективність – пріоритетність стратегічного управління інвестиційними ресурсами;
- динамічність – джерела формування, напрями використання та способи реалізації інвестиційних ресурсів потребують постійного моніторингу та коригувань у разі зміни умов внутрішнього та зовнішнього середовища;
- збалансованість – дотримання оптимальних пропорцій за всіма аспектами формування й використання інвестиційних ресурсів і факторів, що їх визначають;
- передбачливість – створення резервів інвестиційних ресурсів на стадії формування інвестиційного потенціалу, які можуть бути використані для адаптації регіонального морського портового комплексу до можливих змін умов функціонування як протягом поточного періоду, так і в тривалій перспективі [5, с. 65].

Методи державного управління інвестиційними ресурсами дозволяють досягти необхідних результатів. Сукупність застосовуваних методів необхідно структурувати залежно від сфери застосування, виділивши з них:

– загальні методи, використововувані для управління економічними процесами;

– специфічні методи, що віддзеркалюють специфіку управління інвестиційними ресурсами, їхнім формуванням і використанням.

Оптимізаційне моделювання дозволяє на основі, зокрема, багатокритеріальної оптимізації оцінити ефективність альтернативних варіантів формування й використання інвестиційного потенціалу в умовах заданих обмежень.

Організаційно-розпорядчі методи дозволяють впливати на систему шляхом встановлення правил, обов'язкових для виконання, і визначають зміст і порядок організаційної діяльності.

Соціально-психологічні методи дозволяють впливати на персонал у процесі управління інвестиційними ресурсами для досягнення накреслених цілей; засновані на використанні закономірностей соціології та психології.

Викладені вище методи, що використовуються в сучасній теорії і практиці інвестицій, є важливими структурними складниками загальної методології управління інвестиційними ресурсами. Серед них особливо варто відзначити методи оцінювання й обґрунтування інвестиційних проектів, формування інвестиційної, фінансової та ринкової стратегій та складання бізнес-планів, оцінювання вартості капіталу, які найбільш повно відповідають принципам державного управління інвестиційними ресурсами.

Ефективна взаємодія держави і приватного бізнесу є перспективною в сегменті портових послуг, де історично склалися потреби і можливості такого співробітництва під час реалізації великомасштабних регіональних соціально-економічних завдань [6, с. 35]. У сучасних умовах важливо використовувати переваги нових форм державно-приватного партнерства під час вирішення портових інфраструктурних проблем. Бюджетні кошти під час будівництва і розвитку портових комплексів бажано вкладати переважно в інфраструктурний складник: гідротехнічні споруди, морські підходи, морські канали, тобто об'єкти, що забезпечують ефективну роботу транспорту регіонів у цілому. Фінансування приватних інвесторів доцільно залучати на локальному рівні в розвиток транспортних комплексів, складів, майданчиків, логістичних центрів, сервісної структури.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Ефективне державне управління інвестиційними ресурсами сприяє інвестиційній активності портової інфраструктури, що забезпечить оновлення та модернізацію виробничих потужностей регіональних морських портових комплексів шляхом оптимального формування, розподілу та використання інвестиційних ресурсів і дозволить створити на цій основі стратегічні передумови забезпечення їхньої конкурентоспроможності як основних господарських суб'єктів портової інфраструктури, транспортного комплексу регіонів та економіки держави в цілому.

Отже, створення сприятливого інвестиційного середовища, підвищення інвестиційної привабливості портової інфраструктури дозволить залучити додаткові інвестиції та знизить фінансове навантаження на місцевий і державний бюджети, прискорить ринкові та структурні перетворення в регіонах.

Список використаних джерел

1. Винников В. В. Проблемы комплексности развития морского транспорта Украины : монография. Одесса : Феникс, 2005. 350 с.
2. Дем'янченко А. Г. Концепція ефективного управління розвитком морської портової галузі України в ринкових умовах : монографія. Маріуполь : Новий світ, 2014. 359 с.
3. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти) : монографія / Кібік О. М., Подцерковний О. П., Драпайло Ю. З. та ін. ; за ред. О. М. Кібік, О. П. Подцерковного. Херсон : Гринь Д. С., 2014. 442 с.
4. Качний О. С. Інноваційні механізми державного управління соціально-економічним розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика : монографія / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ : Маслаков, 2018. 624 с.
5. Ківалов С. В. Нариси морської доктрини України : монографія / Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Гельветика, 2017. 232 с.
6. Конкурентоспроможність та сталий розвиток морегосподарського комплексу України : монографія / за ред. О. М. Котлубай. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2011. 427 с.
7. Котлубай О. М. Економічні механізми розвитку торговельного мореплавання в Україні : монографія. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2004. 453 с.
8. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2005. 296 с.
9. Ульяновченко Ю. О. Конкурентоспроможність аграрного сектора економіки: механізми державного регулювання : монографія. Харків : Асоціація докторів наук з державного управління, 2013. 368 с.
10. Ульяновченко Ю. О. Інформаційні аспекти реалізації державної політики розвитку конкурентного середовища. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 1 (24). С. 129–139.

References

1. Vinnikov, V.V. (2005). Problemy kompleksnosti razvitiya morskogo transporta Ukrainy [Problems of the complexity of the development of maritime transport of Ukraine]. Odesa: Feniks [in Russian].
2. Dem'yanchenko, A.G. (2014). Konceptiya efektyvnoho upravlinnya rozvytkom mors'koyi portovoyi galuzi Ukrayiny' v rynkovy'h umovah [The concept of effective management of the development of the maritime industry of Ukraine in the market conditions]. Mariupol': Novyj svit [in Ukrainian].
3. Kibik, O.M., Podtserkovnyi, O.P., Drapailo, Yu.Z., Kotlubai, V.O. et al. (2014). Derzhavna pidtrymka rozvytku morehospodarskoho kompleksu Ukrainy (orhanizatsiini ta pravovi aspekty) [State support for the development of the sea-economic complex of Ukraine (organizational and legal aspects)]. Kherson: FOP Hrin D.S. [in Ukrainian].
4. Kachnyi, O.S. (2018). Innovatsiini mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom rehioniv Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Innovative mechanisms of state management of socio-economic development of regions of Ukraine: theory, methodology, practice]. Kyiv: Maslakov [in Ukrainian].
5. Kivalov, S. V. (2017). Narisy morskoi doktryny Ukrainy [Essays on the Maritime Doctrine of Ukraine]. Odesa: Helvetyka [in Ukrainian].
6. Konkurentospromozhnist ta stalyi rozvytok morehospodarskoho kompleksu Ukrainy [Competitiveness and Sustainable Development of the Maritime Economy of Ukraine]. (2011). Odesa: IPREED NAN Ukrainy [in Ukrainian].
7. Kotlubai, O.M. (2004). Ekonomichni mekhanizmy rozvytku torhovelnoho moreplavannia v Ukraini [Economic mechanisms of development of merchant shipping in Ukraine]. Odesa: IPREED NAN Ukrainy [in Ukrainian].
8. Martynenko, V.F. (2005). Derzhavne upravlinnia investytsiynym protsesom v Ukraini [State administration of investment process in Ukraine]. Kyiv: Vyd-vo NADU [in Ukrainian].
9. Ulianchenko, Yu.O. (2013). Konkurentospromozhnist ahrarynoho sektora ekonomiky: mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання [Competitiveness of the agrarian sector of the economy: mechanisms of state regulation]. Kharkiv: Vyd-vo "Asotsiatsii doktoriv nauk z derzhavnoho upravlinnia" [in Ukrainian].

10. Ulianchenko, Yu.O. (2015), Informatsiini aspekty realizatsii derzhavnoi polityky rozvytku konkurentnoho seredovyshcha. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia [Public Administration and Local Self-Government]*, (24), 129–139 [in Ukrainian].

Bubliy M. P., PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of Economic Policy and Management Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0003-1060-6404

STATE MANAGEMENT OF INVESTMENT RESOURCES OF REGIONAL SEA PORT COMPLEXES

The article summarizes the theoretical foundations of state management of investment resources of regional sea port complexes, and determines the algorithm of this process. The structure of the mechanism of state management of investment resources of regional seaports complexes is proposed, which includes four main elements: state-legal regulation; market regulation mechanism; internal mechanism and management system. The goal, main principles, functions and methods of public investment management of the regional seaport complex are also defined.

Effective management of the formation and use of their investment resources plays an important role in the state management of the competitiveness of regional sea port complexes.

The successful implementation of the state investment policy in the field of port services, aimed at eliminating disproportions and strengthening the regional component, is directly dependent on financial support, expansion of the circle of participants in the investment process. It becomes clear that ensuring competitiveness in the face of general economic growth is possible only with the build-up and effective use of the investment potential of regional seaports. In connection with this, one of the important problems is the study of public administration of investment resources of the objects under consideration.

The structure of the mechanism of management of investment resources of the regional seaport complex includes four main elements: state-legal regulation; market regulation mechanism; internal mechanism of management of investment resources; system of methods of public management of investment resources of the regional seaport complex.

Efficient management of investment resources contributes to the investment activity of the port infrastructure, which will ensure the modernization and upgrading of production capacities of regional seaports through optimal formation, allocation and use of investment resources, and will allow to create on this basis the strategic preconditions for ensuring their competitiveness as the main economic entities of the port infrastructure, transport complex of regions and the economy of the state as a whole.

Thus, creating a favorable investment environment, increasing the investment attractiveness of the port infrastructure will attract additional investment and, consequently, reduce the financial burden on local and state budgets, will accelerate market and structural transformation in the regions.

Key words: seaport, public administration, investment resources, investment potential, regional seaport complex.

Надійшла до редакції 14.02.2019 р.